

MINTYS APIE LAIK

Ulfridas Kleinertas

(Drezdeno aukštoji evangelik socialinio darbo mokykla)

Ži riu laikrod . Yra 8 valandos 36 minut s. Per tam tikr laikrodi turiu perteikti savo mintis apie LAIK . Šiam m stymui reikia laiko, paties valia, o ne išor s j g apriboto. Ta iau m s bendras laikas yra ribotas. B tina atsižvelgti tiek laikotarp , tiek ribojim .

Tai aš suprantu kaip pavykus laiko suvokimo princip .

Apibendrinti, žinoti ir gyventi su tuo, kas prieštarauja.

Delsti ir žengti pirmyn: l tumas ir delsimas; pasilikti laiko ir laikytis laiko, s moningai suvokti pradži ir pabaig , laik gauti ir atiduoti, laiko tur ti ir b ti spaudžiamam laiko, tikslingai veikti pagal plan ir betiksliai blaškytis.

Susieti ir suvokti tai, kas yra laikas, yra gyvenimo s km s pagrindas – tiek studijuojant, tiek profesin je veikloje.

Tai, k ia trumpai ir glaustai apibendrinau, nor iau toliau aptarti keliais aspektais ir susieti su m s šiandiene situacija.

Nor iau supažindinti jus su dviem graik kalbos žodžiais, kurie pateikia dvi skirtingas laiko sampratas. Vienas žodis jums galb t žinomas – CHRONOS. Graik mitologijoje yra dievas šiuo vardu. Kalbame apie chronologij , kai laiko sekoje datuojame vyki dienas, savaites, m nesius, metus.

Chronos yra tam tikras laikas, jud jimo trukm s matas. *Chronos* apibr žia laiko atkarp , susitikimo dat kalendoriuje, išreiškiam valanda, diena, savaitė, m nesiu, met laiku ir met skai iumi. Siekiant rasti daugumai žmoni priimtin ir bendr chronologij , svarbu suprasti laiko vienetus. Visi m s laiko skai iavimai yra kompromisiniai, kadangi niekur pasaulyje nebuvo ir nebus vienos skal s matuoti žmonijai arba kosmosui nuo pradžios (beje, nežinomos) iki pabaigos (lygiai taip pat nežinomos). Laikas, viena vertus, jau yra strukt ruotas, daugiau ar mažiau tiksliai datuojamais istorijos vykiais ir, kita vertus, pagal saul s arba m nulio faz mis suskirstytas dienas ir metus. Tod l krikš ioniškosios kult ros žmon s skirsto laik iki ir po Kristaus gimimo, islamo kult ros – laik iki ir po Mahometo kelion s Mek ir Medin , žydai kaip pradžios tašk pasirinko pasaulio suk rimo dat , beje, netiksl .

Vadinasi, laiko skai iavimas remiasi vykiais per laik .

Visa žmonija skai iuoja laik nuo skirting lemiam istorijos vyki ne tik pagal linijin chronologij , bet ir cikliškai: 24 valand ritmu pasikartojan ias dienas, rytus ir vakarus, kas septynias dienas iš naujo prasidedan ias savaites (už tai turime d koti žyd kult rai), kas beveik 30 dien naujus prasidedan ius m nesius („beveik“ reiškia, kad d l m nulio ir saul s ciklo skiriasi m nesi dien skai ius), kas 365 dienas naujus prasidedan ius metus, per kuriuos, atsižvelgiant vietov s pad t Žem s rutulyje, skiriasi krituliai ir saul , šaltis ir kaitra, kurie yra vienodai saviti, tik žmoni skirtingai vertinami.

Jau nagrin dami chronologij susid r me su, viena vertus, istoriniu, žmogaus suskirstytu laiku, kita vertus, mitologiniu, cikliniu, gamtos nulemtu laiku. Pasteb jome, kad abu laikai yra susij . Laikas ne tik juda priek , bet ir nuolat kartojasi. Tod l dievas Chronos, laikrodžiai ir kalendoriai (abudu naujosios žmonijos istorijos išradimai) nepakankamai apib dina laiko s vok .

Metas susipažinti su antruoju graik kalbos žodžiu, kuris daugumai n ra žinomas, – KAIROS.

Žodis vartojamas apib dinti lemiam akimirksn , susitikim kalendoriuje nenumatyt moment , kai vyksta kažkas nauja, pakinta iš pagrind . Paskui gal t b ti pasakyta: „tai buvo lemiamas momentas“, kuris dažnai pastebimas ne iš karto.

Žvaigždyn išsid stymas buvo tinkamas vykiui, kadangi tai buvo žvaigždži valanda. Jo lauk pasaulio išmin iai ir karaliai.

Cezaris senov s Romoje ne iš karto tai suvok , nors manoma, kad, didindamas mokes ius pavaldiniams, jis pats nes moningai l m š vyk . Vienas išsilavin s žydas apie tai raš žmon ms Galicijoje, Romos Mažosios Azijos provincijoje: „At jus laikui, Dievas atsiunt savo s n “.

Galb t supratote, kad kalbu apie J zaus Kristaus gimim , kur orientuojasi m s laiko skai iavimas. Tik po daugelio met Europoje, Šiaur s Afrikoje ir Artimuosiuose Rytuose laikas buvo prad tas skai iuoti nuo šio vykio, lemiamo žmonijos istorijoje, vienareikšmiško *Kairos*. Lyginant su juo, neseniai buvusi t kstantme io pabaiga t ra domi chronologin data.

Aiškindami graikišk žod *Kairos*, neb tinai turime žvelgti senus laikus prieš 2000 met ir tolim nerami Palestin . Sp ju, kad kiekvieno m s gyvenimo istorija žino *Kairoi* (*Kairos* daugiskaita). Pagal krikš ionišk j supratim , kiekvieno iš m s gimimas yra *Kairos*: rodymas s kmingos gamtos raidos, dažniausiai nulemtas dviej žmoni meil s. Gimimas yra ypatingas vykis, nors paprastai tik tinas pra jus devyniems n nesiams nuo prad jimo, ta iau dažniausiai paskui ne manoma perkelti jo datos. Krikštijant ir suteikiant vard šis gimimas *Kairos* d ka gali b ti prasmintas ir tvirtintas. Kasmet atsimename šias dienas ir jas šven iame su mylimais žmon mis. *Kairos* taip pat yra, kai gr ždami namo po darbo dienos ar darbo savait s arba dalykin s kelion s pastebime apipl šim . Galima sekti *Chronos* ir niekuo nepad ti nukent jusiam žmogui arba pad ti jam ir nekreipti d mesio kitus planus ir reikalus – tai jau bus ypatinga *Kairos* valanda.

Tokia artimo meil , kuri parod , pavyzdžiui, gailestingasis samarietis J zaus pasakojime (Evangelija pagal Luk , 10 skyrius, 30–37), yra graži. Tokiems *Kairoi*, kai mes veiksmingai galime pad ti, tur tume b ti neuždari tiek laisvu, tiek (socialinio) darbo metu.

Kiekvieno iš m s gyvenime pasitaiko meil s *Kairos* ir tik jimo *Kairos*. Tokioje situacijoje metame visk arba beveik visk – kartais net studijas, kad pagautume *Kairos*. Patyrus tok *Kairos*, pasikei ia laiko supratimas. Laikas nebeskai iuojamas chronologiškai (laikrodžiai, žinoma, lieka, kad nev luotume susitikimus), ta iau pagal vykius – dabar tai vadinama „kol aš dar tav s nepažinojau“ arba „kai mes kartu buvome XY“, arba „kai mes atsisveikinome“, ir panašiai. Meil s *Kairos* randame žmog , kuriam visiškai galime priklausyti. Tik jimo *Kairos* randame gyvenimo krypt .

Skirtum tarp *Chronos* ir *Kairos* nor iau pavaizduoti remdamasis europie i ir arab susisiekimo priemoni tvarkarašiais. Tai lengvai galite patirti Jeruzal je: Izraelyje autobusai važin ja griežtai pagal tvarkaraš ius – lygiai kaip Europoje. Arabijoje iš stoties jie pajuda tik kai yra pilni. Abu laiko supratimai turi savo specifinio žavesio. Man y iau, pagal situacij tur t b ti remiamasi vienu ar kitu b du.

Dabar j s studijuojate, tod l sekite specifin studij laiko chronologij pagal studij planus ir atsižvelgdami nuo paskait bei seminar laisv laik , nepamirškite bekras iame artimo meil s, tik jimo ir meil s *Kairoi*. Bet nevergaukite dievui *Chronos*, atverkite akis, ausis ir širdis *Kairos* akimirkoms, kurios gali b ti atrastos *Chronos* laike, ir didelis meistras yra tas, kuris vienu metu gali suvokti *Chronos* ir *Kairos* laik .

T pat galiu pasakyti ir kaip banalus laiko vadybininkas: ži r kite, kad 50 procent j s laiko b t suplanuota, kadangi tiek pat laiko jums reikia kitiems dalykams!

Šioje vietoje b t naudinga padaryti nedidel ekskurs s vokas *savas laikas* ir *socialinis laikas*. J santykio taip pat reikia tikslios pusiausvyros. *Savas laikas* yra j s asmeninis laikas. Juo sekti, vadinasi, klausytis savo nat ros, jausm , impuls ir interes . Tai yra savo chaoso ir savo tvarkos pasaulis, kuris reiškia, kad kiekvienas žmogus turi savo vidin laikrod , subjektyv laiko suvokim : kada jis nemiega, kada yra ypa k rybingas, o kada pavarg s ar irzlus. Biologijoje yra skiriami vyturiai ir pel dos kaip atskiri chronotipai. Nesvarbu, tokiu chronotipu gimstama ar tampama, svarbu žinoti savo laik ir j atsižvelgti planuojant vairius darbus.

Socialinis laikas yra su kitais praleistas laikas. Tam reikalingi susitarimai, kompromisai.

Socialin laik suvokiant kaip partneryst , visi dalyvaujantys yra lyg s ir visi vienodai gali b ti punktual s arba – kaip Afrikoje – nepunktual s. J s semestro paskait planas priklauso nuo j s pa i ir yra organizuotas remiantis europietišku punktualumu. Šios priklausomyb s požymis yra reguliari seminar eiga, punktuoli j pradžia ir pabaiga.

Socialinis laikas yra laikas, praleistas su kitais, – gimim is, draugais, studentais ir d stytojais bei su kitais žmon is mieste ir šalyje. Tai yra daugiau negu individualus šeimos, poros, institucijos, šalies ar kult ros laikas. Civilizuotas žmogus vienodai r pinasi savo laiku ir socialiniu laiku. Laiko analitikai diagnozuoja: „socialinio laiko nebuvimas lemia koordinacijos ir integracijos problemas. Prievarta kit atžvilgiu virsta savo paties prievarta.“ (Karlheinz A. Geissler. Aus Politik und Zeitgeschehen B 31/99, 30.07.1999, p. 10).

Vokietijos visuomen je socialiniu laiku laikomos poilsio ir šven i dienos. Tod l yra ypa svarbu neleisti, kad m s laik lemt vien ekonominiai, vartojamieji veiksniai. Manau, tur tume r pintis, kad b t poilsio dienos, nes darb ir vartojim kartais reikia nutraukti paties žmogaus labui, kad sekmadienis b t socialiai pripažinta, mus su kitais siejanti poilsio, atnaujinto gyvenimo, o ne tolesnio vartojimo diena. Gr žtant nuo socialinio prie savo laiko ir abu juos susiejant: kokia yra sekmadienio prasm , pradedant nauj savait , gr žtant darbo pasaul , lygiai tokios pat ramyb s man reikia pradedant kiekvien dien . Šabato (šeštadienio) man reikia ne tik kaip poilsio dienos ir vertinti darbo savait , šabato man reikia kiekvienos prasmingai praleistos darbo dienos pabaigoje. Kaip reikia tempt darbo dien piet pertraukos ir pertraukos tarp paskait ! Kaip tikintis žmogus taip pat galiu pasakyti – kiekvienos dienos, savait s ir savo gyvenimo ryt gaunate savo laik iš Dievo ir kiekvienos dienos, savait s ir savo gyvenimo pabaigoje j gr žinate Dievui.

Žinoma, ia susiejami du prieštaringi dalykai: laik atiduoti Dievo rankas ir pa iam j planuoti. Abu juos sieja m s laiko ribos.

Dauguma laiko apribojim yra priverstiniai m s gyvenime: gamtos stichijos, nelaimingi atsitikimai, išsiskyrimai, kuri nenorime. Jie riboja m s gyvenim iš šalies ir yra sunku su tuo susitaikyti.

Ta iau esama ir asmeniškai bei instituciškai savarankiškai nustatyto laiko – patys sprendžiame d l studij , darbo ir panašiai.

Laimingi valand neži ri, ta iau dar daug ko nepasakiau ir dabar nor iau pasakyti apie politin *Kairos*: mano kalbos laikas baig si. Nor iau, kad skaitytojams mano straipsnis b t ne tik chronometriškai, bet ir prasmingai praleistas laikas, kurio metu galb t pamiršote žvilgtel ti laikrod .

Grei iausiai iš mano straipsnio pasteb jote, kad joks mirtingasis nežino, kas yra laikas. Daugiau nei prieš pusantro t kstan io met Šventasis Augustinas II savo „Išpažinim “ knygoje apie laik raš : „jei niekas man s neklausia, žinau, ta iau jei reikia paaiškinti, nežinau.“ Albertas Einšteinas laik vadino „atkaklia iliuzija“. Laikas lieka k r jo paslaptimi.

Mes nežinome, kas yra laikas, ta iau žinome, kam dabar yra laikas – pertraukai.

Iš vokie i kalbos vert Egl Rimšait (Vilniaus universitetas, Socialinio darbo katedra)